

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ISSN 1796-4717

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ALAKOULUSTA YLÄKOULUUN
Kuudesluokkalaisten pelkoja, toiveita ja odotuksia seitsemännelle luokalle
siirtymisestä.

Taija Savolainen

2005

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

Savolainen, Taija Susanna

Alakoulusta yläkouluun. Kuudesluokkalaisten pelkoja, toiveita ja odotuksia seitsemännelle luokalle siirtymisestä.

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Ohjauksen koulutus ja tutkimus, 2005, 26 s.

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

TIIVISTELMÄ

Kehittämishankkeen tarkoituksena oli selvittää Etelä-Karjalassa sijaitsevan Lemminkäisen kunnan kuudesluokkalaisten oppilaiden ajatuksia yläkouluun siirtymisestä ja siellä opiskelusta. Tarkemmiksi tarkastelun kohteiksi valittiin oppilaiden pelot sekä toiveet ja odotukset yläkoulusta. Lemminkäisen kunnassa toimii kaksi alakoulua, toinen osana Lemminkäisen koulukeskuksen yhtenäiskoulua ja toinen omana alakoulunaan Kuukanniemessä. Tutkimuksen kautta haluttiin saada myös tietoa, eroavatko eri alakoulusta tulevien oppilaiden ajatukset toisistaan. Oppilaita oli yhteensä 31, joista 16 oli Lemminkäisen koulukeskuksesta ja 15 Kuukanniemen koulusta. Poikia oli 15 ja tyttöjä 16.

Tutkimus toteutettiin käyttämällä laadullista tutkimusotetta ja fenomenografista lähestymistapaa. Tutkimusaineisto koostui oppilaiden laatimista ainekirjoituksista, joissa he kuvasivat ajatuksiaan yläkouluun siirtymisestä. Aineiston käsittely muodostui sisällönanalyysistä fenomenografisen lähestymistavan mukaan, jolloin aineistosta pyrittiin löytämään samanlaisia ja erilaisia käsityksiä seitsemännelle luokalle siirtymisestä ja muodostamaan näistä oppilaiden käsityksiä kuvaavia kategorioita.

Tutkimus osoitti, että kuudesluokkalaisten mielessä pyörii monenlaisia ajatuksia yläkoulusta. Oppilaiden pelot liittyvät kanssakäymiseen toisten kanssa, koulutyöskentelyyn, ympäristön muutokseen ja omiin henkilökohtaisiin piirteisiin. Toiveet ja odotukset kohdistuvat pitkälti samoihin asioihin kuin pelotkin. Sosiaalisten suhteiden, koulutyöskentelyn ja ympäristön muutoksen lisäksi toiveet kohdistuvat koko koulun toimintaan. Lemminkäisen koulukeskuksen, joka on yhtenäiskoulu, oppilaat toivat Kuukanniemen koulun oppilaita vähemmän esille kanssakäymiseen toisten kanssa liittyvän koulukiusaamisen sekä uuden ympäristön tuoman jännityksen. Tämä on ymmärrettävissä sillä, että yhtenäiskoulun kuudesluokkalaisilla kouluympäristö ei juurikaan muutu ja he ovat tottuneet olemaan tekemisissä ylempien luokkalaisten kanssa.

Kehittämishankkeen hyödyntämisen ideana oli kehittää kuudennelta seitsemännelle luokalle tapahtuvaa nivelvaiheen ohjausta. Aiemmin oppilaiden omia käsityksiä siirtymävaiheesta ei ole kartoitettu. Nyt näitä tietoja voidaan hyödyntää nivelvaiheessa sekä seitsemännen luokan ohjauksessa. Oppilaat ja opinto-ohjaaja tulevat tutuiksi kuudennen luokan aikana ja ohjaussuhde pääsee syntyään jo tässä vaiheessa. Tarkoituksena on, että yläkouluun siirtyminen sujuisi mahdollisimman kivuttomasti. Yläkoulussa oppilaiden ohjauksessa on helpompi lähteä liikkeelle, kun tietää, millaisin ajatuksin oppilas kouluun tulee.

Asiasanat: nivelvaiheen ohjaus, pelot, toiveet, yhtenäiskoulu

Savolainen, Taija Susanna

From lower level to upper level. 12-year-old pupils' fears, hopes and expectations on entering upper level primary school.

Jyväskylä: University of Jyväskylä. Department of Teacher Education. Guidance and Counselling Education and Research Unit, 2005, 26 pages.

Guidance and Counselling Development Projects and Practices

ABSTRACT

The purpose of the development project was to find out the 12-year-old pupils' thoughts on entering and studying in upper level primary school. The study took place in Lemi district, south-Karelia, Finland. Specific focus was on pupils' fears, hopes and expectations. There are two primary schools in Lemi district, one part of School centre of Lemi and one separate lower level in Kuukanniemi. It was also an objective for this research to find out whether the two lower level schools differ in their opinion. In total there were 31 pupils, 16 from School Centre of Lemi and 15 from Kuukanniemi. There were 15 boys and 16 girls.

The study followed a qualitative method and fenomenographical approach. The study data consisted of pupils' self-written compositions in which they described their thoughts on entering the upper level. It was an objective to find similarities and differences and use this as a basis for categorization of pupils' views.

According to the research, pupils' fears, hopes and expectations were connected to social interaction, schoolwork, changes in school environment and personal attributes. Pupils also had expectations for the functioning of the whole school. School Centre of Lemi, which is a comprehensive school, pupils brought up fewer issues dealing with bullying at school (which was a subcategory to social interaction) as well as fewer issues dealing with anxiety with new environment, compared to pupils of Kuukanniemi. This is understandable as the pupils of School Centre of Lemi will continue to use the already familiar school building and they are also already familiar with the upper level pupils.

It was the purpose of the project to develop the function of school counselling during transitional phase between lower and upper levels. The results of this research can be used to improve the school counselling of the transitional phase. One of the improvements is that we understand the importance of establishing the relationship between career counsellor and lower level pupil already before the pupil enters the upper level. The aim is to make transitional phase as painless as possible. It is easier to start planning school counselling for new upper level pupils, when their views have been collected beforehand.

Key words: school counselling of transitional phase, fears, hopes, and comprehensive school

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	YHTENÄISKOULU.....	6
3	TULEVAISUUTEEN SUUNTAUTUMINEN.....	7
4	MUUTOSTEN AIKA.....	8
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	11
	5.1 Tutkimustehtävät	11
	5.2 Laadullinen tutkimus	11
	5.3 Fenomenografia.....	12
	5.4 Kohderyhmä ja aineiston keruu.....	12
	5.5 Aineiston käsittely	13
6	PELOT SEKÄ TOIVEET JA ODOTUKSET YLÄKOULUSTA.....	14
	6.1 Kuudesluokkalaisten pelot yläkoulusta	14
	6.2 Kuudesluokkalaisten toiveet ja odotukset yläkoulusta.....	18
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	22
	LÄHTEET	24
	LIITE	26

1 JOHDANTO

Minkälaisia ajatuksia mahtaa liikkua kuudesluokkalaisten nuoren mielessä siirtymisestä seitsemännelle luokalle? Alakoulussa ollaan oltu vanhimpia, mutta edessä onkin muuttaminen oppilasaineksen nuorimmiksi. Toisaalta on varmasti hienoa päästä pois ns. pienten oppilaiden joukosta ja päästä osaksi ns. isojen oppilaiden joukkoa. Mielessä myllertää varmasti kuitenkin monenlaisia ajatuksia. Suurimmalla osalla koulurakennus vaihtuu ja uusi ja isompi koulu saattaa vaikuttaa jännittävältä. Koulumatka saattaa pidentyä. Luokkatoverit vaihtuvat varmasti ainakin osittain ja uusiin ihmisiin on tutustuttava. Enää ei ole tuttua ja turvallista luokanopettajaa, vaan tilalle tulee joukko eri aineiden opettajia. Uusien oppiaineiden myötä koulun tuntimäärä ja koulutehtävien määrä lisääntyy. Kuinka selvitä tästä kaikesta?

Oppilaiden oikeanlainen ohjaus on yksi vastaus em. kysymykseen. Kun oppilaille annetaan riittävästi tietoa uudesta ja tuntemattomasta, mieli varmasti rauhoittuu ja tietää, mitä odottaa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004, 21) todetaan, että ohjausta tulee järjestää koko perusopetuksen ajan ja varsinkin opiskelun nivelvaiheissa eli siirryttäessä kouluasteelta toiselle. Vuorinen ja Sampson (2000, 47) tuovat esille, että jo elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti kaikkien ikäryhmien tulee saada asianmukaista ohjausta. Ohjauksen sisältö koostuu oppilaan kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemisesta, opiskeluvalmiuksien ja koulumenestyksen edistämisestä sekä syrjäytymisen ehkäisemisestä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 256). Oman kouluni opetussuunnitelmaan on kirjattu oppilaanohjauksen kohdalle: "Oppilaan ollessa 6. luokalla hänelle tulee antaa tietoa luokille 7-9 siirtymisestä. Opinto-ohjaaja tiedottaa siirtymiseen liittyvistä asioista ja oppilaat käyvät tutustumassa yläkouluun." (Lemin perusopetuksen opetussuunnitelma vuosiluokille 1-9 2004, 224).

Ohjaukselle on olemassa joukko erilaisia määritelmiä. British Association of Councillors on määritellyt ohjauksen näin: "Ohjaus- ja neuvontatyössä (counselling) toimitaan silloin kun henkilö, jolla on säännöllisesti tai tilapäisesti ohjaajan rooli antaa tai sopii antavansa aikaa, huomiota tai kunnioitusta määräaikaaisesti asiakkaan roolissa olevalle henkilölle tai henkilöille. Ohjauksen tehtävänä on antaa asiakkaalle tilaisuus tutkia, keksiä ja selkeyttää tapoja elää voimavaraisemmin ja hyvinvoivemmin." (ks. Onnismaa, Pasanen & Spanger 2000, 7). Myös Vuorisen ja Sampsonin (2000, 47) mukaan ohjaus on oppimisprosessin ohella yksilölle erilaisten asioiden mahdollistamis- ja auttamisprosessi.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja ohjausmääritelmän perusteella on mielestäni aiheellista paneutua ohjaukseen siirryttäessä alakoulusta yläkouluun. Oppilaille tulisi taata mahdollisimman hyvä alku uudessa kouluympäristössä. Toteutan tämän kehittämishankkeeni perinteistä tutkimusmallia hyödyntäen. Tavoitteenani on tarkastella oman työpaikkakuntani Lemin kuudesluokkalaisten pelkoja ja toiveita seitsemännelle luokalle siirtymisestä. Kuudennen luokan oppilaat kirjoittivat aineen aiheesta yläkouluun siirtyminen ja näitä aineita analysoimalla olen saanut selville oppilaiden ajatuksia. Toivon, että tästä työstä on hyötyä, kun miettii ohjausta jatkon kannalta seitsemännellä luokalla. Myös aineenopettajille on hyödyllistä kertoa, millä mietteillä uudet oppilaat tulevat kouluun.

2 YHTENÄISKOULU

Omassa työpaikkakunnassani Lemillä, joka sijaitsee Etelä-Karjalassa, toimii kaksi alakoulua, toinen osana yhtenäiskoulua, jossa on luokat 1-9 ja toinen omana alakouluna, jossa on luokat 1-6. Opetushallitus on käynnistänyt vuoden 2004 alusta yhtenäisen peruskoulun kehittämishankkeen (Opetushallitus 2003), jossa koulumme on mukana. Yhtenäiskoulun kehittämisen tavoitteena on saavuttaa seuraavia asioita:

- " oppilaantuntemus ja kehityksen seuraaminen paranee ja täten tukee oppilaan kokonaiskehitystä; oppilaille pitkät, turvalliset opettajasuhteet
- oppilaan yhtenäisen opintoreitin, opiskelujatkumon, suunnittelu helpottuu, jolloin oppilaan sopeutumisvaikeudet vähenevät
- oppilaiden ryhmittely varsinkin nivelkohdissa helpottuu
- yhteiset koulutavat ja totutut rajat säilyvät koko perusopetuksen ajan, jolloin oppilaiden turvallisuudentunne lisääntyy
- opettajien yhteistyö ja tietoisuus toistensa työstä lisääntyy
- opettajien joustava käyttö tarpeen ja vahvuuksien mukaan helpottuu
- koulu muistuttaa rakenteeltaan yhä enemmän yhteiskuntaa" (Opetushallitus 2003).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2004 yhtenä tavoitteena on ollut luoda kansalliset perusteet peruskoulun opetusta varten, jolloin voidaan luoda perusta koko perusopetuksen yhtenäisyydelle. Tämä yhtenäisyys nähdään välttämättömänä edellytyksenä oppilaan turvallisuudelle, ehyelle, johdonmukaiselle ja tarpeeksi haastavalle oppimispolulle. Huomiota halutaan kiinnittää varsinkin kuudennen ja seitsemännen luokan nivelvaiheeseen. Tavoitteena on muodostaa mahdollisimman joustava siirtyminen alakoulusta yläkouluun. Ohjaus nähdään tässä kohdin oleelliseksi asiaksi. (Opetushallitus 2004.) Myös Pietarinen (1999, 5) on pohtinut, voisiko yhtenäinen peruskoulu olla yksi ratkaisu siihen, että ongelmat ko. siirtymävaiheessa vähenisivät.

Itse toimin siis yhtenäiskoululla. Tutkimuksessani on mielenkiintoista nähdä, eroavatko eri alakoulujen oppilaiden näkemykset yläkouluun siirtymisestä toisistaan. Yhtenäiskoulun oppilaille yläkoulu on osaltaan tuttu, toimimme samassa rakennuksessa ja osa opettajistakin on samoja ja koulun yhteiset tilat ovat tuttuja. Toisen alakoulun oppilaat puolestaan ovat kahdentoista kilometrin päässä, eivätkä ole kosketuksissa meidän kouluumme. Opetushallituksen yhtenäiskoulun kehittämisen asetettujen tavoitteiden mukaan voisi olettaa, että yhtenäiskoulun kuudennelta luokalta tulevat oppilaat eivät koe siirtymää yhtä ahdistavana ja pelottavana kuin toiselta alakoululta tulevat oppilaat.

3 TULEVAISUUTEEN SUUNTAUTUMINEN

Helena Kasurinen on tutkinut 1990-luvulla suomalaisten ja venäläisten nuorten ajatuksia tulevaisuudesta. Tulevaisuuden odotusten ja siihen liittyvien ajatusten ja käsitysten tarkastelua voidaan kutsua tulevaisuusorientaation tutkimiseksi. Tavoitteena ei ole ennustaa tulevaisuutta, vaan nimenomaan ymmärtää tulevaisuuden suunnitelmiin ja omaan asennoitumiseen vaikuttavia tekijöitä. (Kasurinen 2000, 208.)

Yksilöt arvioivat ja ennakoivat tulevaisuuttaan ja nämä arvioinnit ja ennakoinnit vaikuttavat puolestaan siihen, minkälaisia päätöksiä ja valintoja yksilö tekee. Edellä mainittu oman asennoitumisen ymmärtäminen on tärkeää. Se, miten yksilö asennoituu tulevaisuuttaan kohtaan, vaikuttaa moneen asiaan. (Kasurinen 2000, 210-211.) Tromssdorff (1994) on sitä mieltä, että optimistinen elämänasenne edesauttaa yksilön omaa hyvinvointia sekä tarjoaa mahdollisuuden oman elämänkulun vaikuttamiseen (ks. Kasurinen 2000, 211). Grob (1998) lisää Tromssdorffin (1994) ajatuksiin vielä positiivisen itsetunnon myönteisen asennoitumisen seurauksena (ks. Kasurinen 2000, 211).

Kun yksilö miettii omaa tulevaisuuttaan, pitäisi muistaa ottaa huomioon koko ihminen kaikkine elämänalueineen, ennen kuin johtopäätöksiä tehdään (Kasurinen 2000, 208). Peavy (2000, 24) korostaa juuri tätä asiaa. Hänen mukaansa esimerkiksi ihmisen henkilökohtainen elämä, henkinen elämä, terveys ja elämäntyyli vaikuttavat tähän hetkeen ja tulevaisuuden suunnitteluun.

Tarkasteltaessa kuudesluokkalaisten ajatuksia seuraavalle luokalle siirtymisestä ollaan tavallaan tekemisissä tulevaisuusorientaation kanssa – kuinka oppilaat suunnittelevat ja asennoituvat muutokseen. Teen tietoisin rajanvedon siihen, etten lähde tarkastelemaan asiaa kovin syvällisesti. Näin ollen sivuutan oppilaiden muun elämän, joka mahdollisesti vaikuttaa siihen, miten uuteen muutokseen suhtaudutaan. Mahdollistahan on, että esimerkiksi erityisoppilaat kokevat siirtymisen toisella tavalla kuin ns. normaalit oppilaat. Jos oppilas on perheestä ensimmäisenä menossa yläkouluun, se varmasti herättää monenlaisia ajatuksia niin oppilaassa kuin hänen huoltajissaankin. Tavoitteenani on enemmänkin saada yleiskuva siitä, mitä ajatuksia siirtymä oppilaissa herättää, kuin lähteä selvittämään syitä ja seurauksia.

4 MUUTOSTEN AIKA

Toin Johdanto-luvussa (ks. s. 2) esille mahdollisia muutoksia, joita nuori kohtaa siirtyessään alakoulusta yläkouluun. Muutoksissa on hyvä huomioida myös nuoren muu elämä koulun ohella, aivan kuten Kasurinen (2000) ja Peavy (2000) ovat edellä tuoneet esille. Hunter ja Scheirer (1992) toteavat, että oppilaiden siirtyessä kouluasteelta toiselle monet oppimiseen ja opiskeluun vaikuttavat asiat muuttuvat samalla kertaa ja näin ollen oppilaiden sopeutuminen uuteen kouluun voi vaikeutua (ks. Pietarinen & Rantala 1998, 235). Saaren ja Linnakylän (1993) sekä Brunellin ym. (1996) mukaan myös oppilaiden asennoituminen koulua kohtaan muuttuu, kun ikää tulee lisää. Peruskoulun kuudennelta luokalta lähtien koulunkäynti ja oppiminen eivät enää olekaan niin iloisia ja myönteisiä asioita kuin aiemmin. Kokemukset opiskelusta muuttuvat kielteisiksi, oppiminen tuntuu entistä vaikeammalta ja näin ollen myös oppimishalukkuus vähenee. (ks. Pietarinen 1999, 30.) Tämä johtunee osaltaan murrosiän tuomasta taantumasta. Aalbergin ja Siimeksen (1999, 60) mukaan nuori saavuttaa uusia kehitysvaiheita, mutta taantuu aina välillä ja palaa ikään kuin taaksepäin. Koulumaailmassa tämä saattaa näkyä juuri keskittymisvaikeutena sekä motivaation ja koulumenestyksen heikkenemisenä (Aalberg & Siimes 1999, 60; Pietarinen 1999, 265).

Muutokset ajoittuvat myös aikaan, jolloin nuoren persoonallinen kehitys on merkittävässä vaiheessa (Lehtinen & Kuusinen 2001, 17; Pietarinen & Rantala 1998, 237). Lehtisen ja Kuusisen (2001, 31) mukaan nuoruusvuosina yksilöt alkavat tarkemmin pohtia omaa minuuttaan: kuka minä olen, minkälaisena muut minua pitävät, mitä minä arvostan ja mikä minusta tulee isona.

Yksi tunnetuista persoonallisuuden kehitystä koskevista teorioista on Eriksonin (1950) psykososiaalinen kehitysteoria. Sen mukaan yksilön persoona kehittyy eri vaiheiden kautta koko eliniän ajan. 12-13 –vuotiaat voidaan katsoa kuuluvaksi joko varhaisnuoruuteen tai nuoruuteen. (ks. Lehtinen & Kuusinen 2001, 28-29.) Aalbergin ja Siimeksen (1999, 56) mielestä tuon ikäiset kuuluvat selkeästi varhaisnuoruuteen. Nuoruuden vaiheen nimityksellä ei liene tässä yhteydessä merkitystä, koska niin Erikson (1950, ks. Lehtinen & Kuusinen 2001, 29) kuin Aalberg ja Siimeskin (1999, 56-57) puhuvat samoista asioista 12-13 –vuotiaiden kohdalla.

Eriksonin (1950) mukaan varhaisnuoruudessa tulisi saavuttaa pystyvyyden tunne omasta osaamisesta ja onnistumisesta ja kyetä olemaan ylpeä saavutuksistaan. Jos tämä kehitysvaihe epäonnistuu, seurauksena voi olla alemmuudentunne. Varsinkin jos yksilö epäonnistuu koulumaailmassa kavereiden edessä, yksilö voi kokea kyvyttömyyden ja huonouden tunteita. (ks. Lehtinen & Kuusinen 2001, 28-31.)

Varsinaisessa nuoruudessa kehitystehtävänä puolestaan on löytää itselleen identiteetti. Nuoren tulisi kyetä hahmottamaan oma minä aitona ja eheänä ja ymmärtää oman olemassaolonsa jatkuvuus. Sosiaalisella ympäristöllä on suuri merkitys, koska ympäristö antaa nuorelle palautetta siitä, millainen tämä on sekä asettaa tiettyjä odotuksia ja vaatimuksia nuorelle. Nuoren tulisi myös kyetä tekemään erilaisia tulevaisuuttaan koskevia valintoja (koulutus, työelämä, sosiaaliset suhteet). Nuoruudessa biologinen kypsyminen ja sen aikaansaama fyysinen muutos omassa kehossa muuttavat myös yksilön omaa minäkuvaa. (Erikson 1950, ks. Lehtinen & Kuusinen 2001, 29-32.) Hormonitoiminnan ja fyysisen kasvun lisääntyessä nuoren psyykkinen tasapaino voi järkkäytyä ja näin ollen tarvitaan oman itsen uudelleen määrittelyä (Aalberg & Siimes 1999, 15). Jos nuori epäonnistuu eheän identiteetin muodostamisessa, Erikson (1950) puhuu roolien sekasorrosta, jolloin yksilö ei tunne itseään eikä löydä omaa paikkaansa ympäröivästä maailmasta (ks. Lehtinen & Kuusinen 2001, 29).

Myös yksilön kognitiivinen eli ajatteluun liittyvä kehitys kokee muutoksia siirryttäessä lapsuudesta nuoruuteen. Piaget'n (1970) teorian mukaan noin kahdestatoista ikävuodesta alkaen yksilö alkaa ymmärtää formaalisia operaatioita. Tämä tarkoittaa sitä, että yksilö pystyy irrottautumaan konkreettisesta maailmasta ja kuvittelemaan myös sellaisia asioita, joista hänellä ei ole konkreettista kokemusta. Yksilö kykenee punnitsemaan mielessään erilaisia vaihtoehtoja ja näin ajattelu muuttuu tehokkaammaksi ja ongelmia pystytään ratkomaan uusista näkökulmista käsin. (ks. Lehtinen & Kuusinen 2001, 117.) Myös Salmivalli (1998) on kiinnittänyt huomiota ajattelun kehittymisen monipuolistumiseen kyseisessä vaiheessa (ks. Pietarinen 1999, 31).

Erilaiset siirtymät elämänvaiheesta toiseen ovat yleensä ihmisille kriittisiä. Silloin kohdataan muutoksia, haasteita ja kasvunpaikkoja. (Saarinen, Ruoppila & Korhokangas 1989, ks. Pietarinen & Rantala 1998, 233.) Siirtymät muutoksineen ovat kuitenkin ihmisille hyödyllisiä heidän omassa kasvuprosessissaan. Nykypäivänä yhteiskuntamme on alati muuttuvassa tilassa ja nuorten tulee oppia hallitsemaan erilaisia muutoksia. (Pietarinen & Rantala 1998, 233.) Koulu tarjoaa mahdollisuuden nuorelle harjoitella ja kehittää omia sosiaalisia taitojaan, vahvuuksiaan sekä sopeutumiskykyään (Pietarinen & Rantala 1998, 237).

Nuoren kohtaamat muutokset ovat kahdenlaisia. Sisäiset muutokset viittaavat oman fyysisen ja psyykkisen kehityksen muutoksiin eli muututaan lapsesta nuoreksi. Tästä oli puhetta edellä. Ulkoiset muutokset puolestaan näkyvät yksilön ulkopuolella, kun konkreettisesti siirrytään alakoulusta yläkouluun ja tämä muutos koskettaa kaikkia saman ikäluokan nuoria. (Saarinen ym. 1989, ks. Pietarinen & Rantala 1998, 233.)

Ulkoiset muutokset voivat liittyä sosiaalisiin suhteisiin, opettajiin, opetukseen, koulun fyysiseen ympäristöön, koulukäytänteihin sekä suhteissa itseen opiskelijana (Pietarinen 1999, 117). Muutoksia odotetaan tapahtuvan ja uuden odottaminen nähdään yleisesti myönteisenä asiana (Pietarinen 1999, 146). Toisaalta kuitenkin pelätään, että odotukset ja toiveet eivät toteudukaan (Pietarinen 1999, 149). Nuoren sosiaaliset roolit kaipaavat uudelleen järjestelyä, kun enää ei ollakaan koulun vanhimpia vaan nuorimpia. Tämä voi aiheuttaa turvattomuutta uudessa ympäristössä, mikä puolestaan voi vaikuttaa kielteisesti nuoren itseluottamukseen ja itsenäistymiseen. Tuttu ja turvallinen sosiaalinen verkosto joutuu todennäköisesti koetukselle, koska luokkajaot menevät usein uusiksi ja ystäviä menetetään toisille luokille ja toisaalta täytyy oppia tuntemaan uusia ystäviä. (Pietarinen & Rantala 1998, 235; Entwistle 1990, ks. Pietarinen & Rantala 1998, 234.) Pietarisen (1999, 119-121) mukaan juuri vanhojen kaverisuhteiden säilyminen sekä uusien kavereiden saaminen sekä porukkaan mukaan pääseminen ovat kuudesluokkalaisten toiveissa. Pelkoa aiheuttaa nimenomaan se, että paras kaveri joutuukin eri luokalle ja itsellä on hankaluuksia uusien kavereiden kanssa sekä joutuu mahdollisesti kiusatuksi (Pietarinen 1999, 151-153).

Myös oppimisympäristöt muuttuvat. Alakoulussa on totuttu luokanopettajaan, mutta yläkoulussa edessä onkin joukko aineenopettajia. Tämä aiheuttaa sen, että oppilas joutuu sopeutumaan usean eri opettajan tyyliin, pahimmassa tapauksessa jokaisessa oppiaineessa joutuu uuden sosiaalisen, fyysisen ja pedagogisen ympäristön eteen. Opetusryhmät voivat myös vaihdella samankin koulupäivän aikana riippuen oppilaan ainevalinnoista. Tämän seurauksena oppilaan on aina uuden ryhmän kohdalla arvioitava omaa itseään ja koulumenestystään suhteessa muihin. (Pietarinen 1999, 274; Pietarinen & Rantala 1998, 235.)

Opettajien odotetaan olevan ymmärtäväisiä, tasavertaisia sekä yksilöllisyyden huomioivia. Oppilaiden mieltä askarruttavat esimerkiksi, kuinka paljon vaatimustaso nousee, kuinka ammattitaitoisia opettajat ovat ja minkälaisia opetusmenetelmiä opettajat käyttävät. Oppilaat toivovat mahdollisuuksia itse tutkia asioita sekä tietynlaista vapaata opetus-

oppimisilmapiiriä, jossa ei kuitenkaan ole työrauhaongelmia. (Pietarinen 1999, 122-126, 153-154.)

Edellä mainittujen muutosten lisäksi uudet oppiaineet ovat myös oppilaiden mielessä. Uusia aineita odotetaan innolla, mutta toisaalta mietityttää lukuaineiden lisääntyminen sekä laajenevat koealueet. (Pietarinen 1999, 126, 154.) Samoin uuden koulun fyysinen ympäristö ja koulun käytännöt ovat asioita, jotka luovat jännitystä nuoren siirtymävaiheeseen (Pietarinen 1999, 127, 155; Pietarinen & Rantala 1998, 235; Marshall 1988, ks. Pietarinen & Rantala 1998, 235). Oppilaat tiedostavat, että luokkaa täytyy vaihtaa aina aineen mukaan (Pietarinen 1999, 127), mutta pelkona on, löytyykö oikea luokka ajoissa. Oppilaiden päässä voi myös pyöriä ajatuksia siitä, missä säilytetään mitään tavaroita ja miten omaksua kaikki uuden koulun säännöt. Myös koulupäivän sekä mahdollisesti koulumatkan pituuden lisääntyminen ovat asioita, joita kuudesluokkalaiset tuovat esille. (Pietarinen 1999, 155.) Myönteisenä asiana oppilaat tiedostavat vapaampien, verrattuna alakouluun, välituntikäytänteiden tulevan heidän osakseen yläkoulussa (Pietarinen 1999, 127).

Oppilaat saattavat pohtia siirtymävaiheessa myös omaa itseään opiskelijana. Päälimmäisenä usein ovat mielessä, jaksanko lukea tarpeeksi, laskeeko koulumenestykseni sekä kuinka huolellinen ja aktiivinen jaksan olla. Toisaalta taas peruskoulun päättymisen nähdään yhä lähempänä olevana asiana ja näin myös omat tulevaisuuden tavoitteet tulevat joka hetki lähemmäksi. (Pietarinen 1999, 127, 150, 155.)

Vaikka muutoksia tapahtuu, aina on muistettava, että jokainen nuori kokee muutokset omalla tavallaan. Pietarinen ja Rantala (1998, 234) tuovatkin esille, että yläkouluun meno koskettaa kerralla koko ikäluokkaa, mutta jokainen oppilas on puolestaan kehittynyt yksilöllistä tahtia. Näin suhtautuminen uusiin asioihin vaihtelee yksilöittäin. Pietarisen ja Rantalan (1998, 225-237) sekä Entwistlen (1990, ks. Pietarinen & Rantala 1998, 234) mukaan sosiaalisen ympäristön antama tuki on hyvin tärkeä tekijä sopeutumisessa. Niin luokatovereiden kuin opettajien luoma turvallinen, luotettava ja vastuullinen ilmapiiri ovat omiaan edistämään muutoksiin sopeutumista. Varsinkin murrosiässä perheen ulkopuolisen ihmisen antama tuki on nuorelle tärkeää (Aalberg & Siimes 1999, 57, 61; Salmivalli 1998, ks. Pietarinen 1999, 31). Yleisesti positiivinen asenne, periksiantamattomuus, itseluottamus, yhteistyökyky sekä alakoulun aikana opitut hyvät opiskelustrategiat ovat omiaan lisäämään nuoren sopeutumista uuteen tilanteeseen (Pietarinen 1999, 179-182).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimustehtävät

Kehittämishankkeeni tavoitteena on selvittää kuudesluokkalaisten ajatuksia seitsemännelle luokalle siirtymisestä. Työni tarkoituksena on tätä kautta tarkoituksenmukaistaa ala- ja yläkoulun nivelvaiheen ohjausta. Tarkemmiksi tutkimustehtäviksi olen valinnut:

1. Kuudesluokkalaisten pelot yläkouluun siirtymisestä ja siellä opiskelusta.
2. Kuudesluokkalaisten toiveet ja odotukset yläkouluun siirtymisestä ja siellä opiskelusta.

5.2 Laadullinen tutkimus

Tutkimuksen toteuttamisessa hyödynnän laadullista tutkimusotetta, sillä tällä tutkimusotteella saadaan mielestäni oppilaan ajatukset edellä mainittuihin tutkimustehtäviin selkeästi kuuluviin. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus määritellään usein aineiston ei-numeerisen kuvaamisen kautta (vrt. kvantitatiivinen tutkimus). Laadullinen aineisto onkin yleensä tekstimuodossa. Erilaiset tekstit voidaan kerätä joko tutkijasta riippuen tai riippumatta. Tutkijasta riippuvaisia aineistonkeruumentelmiä ovat mm. haastattelut ja havainnoinnit ja tutkijasta riippumattomia menetelmiä puolestaan ovat henkilökohtaiset päiväkirjat, omaelämäkerrat ja kirjeet, joita ei alunperin ole välttämättä tuotettu tutkimustarkoituksessa. (Eskola & Suoranta 2001, 13-15.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto nähdään usein yhteiskunnallisesti kiinnostavista asioista muodostuvana siivuna, ei varsinaisena otoksena – aineisto on pala tutkittavaa maailmaa (Alasuutari 1995, 78; Pyörälä 1995, 13-14). Tällainen siivu on usein kohderyhmä, jonka elämässä oletetaan tiivistyvän tutkimuksen kannalta oleelliset ja kiinnostavat piirteet (Pyörälä 1995, 13-14). Näin ollen voidaan puhua harkinnanvaraisesta näytteestä (Alasuutari 2001, 18, 61).

Kvantitatiiviseen tutkimukseen kuuluu, että tutkija asettaa ennen aineiston hankintaa tutkimushypoteeseja eli olettamuksia tutkimustuloksista. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa puolestaan puhutaan hypoteesittomuudesta. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkijalla ei ole etukäteen tiukkoja olettamuksia tutkimustuloksista. Tietenkin on aina otettava huomioon, että tutkijan työskentelyä ohjaavat helposti aikaisemmat kokemukset ja tiedot tutkittavasta aiheesta. Tältä pohjalta tutkija voi muodostaa ns. työhypoteeseja eli arvauksia siitä, minkälaisia tuloksia hän mahdollisesti tulee saamaan. (Eskola & Suoranta 2001, 19-20.)

Laadullisen tutkimuksen etenemiselle on tunnusomaista, että tutkimusprosessin eri vaiheet kietoutuvat toisiinsa. Välillä aineistoa analysoidaan, välillä perehdytään teoreettiseen viitekehykseen ja jos tarve vaatii, voidaan kerätä lisää aineistoa. Tutkija siis tulkitsee koko ajan, mitä milloinkin on mielekästä tehdä. (Eskola & Suoranta 2001,16; Alasuutari 1995, 30.)

5.3 Fenomenografia

Laadullisen tutkimuksen yksi lähestymistapa on nimeltään fenomenografia. Sen lähtökohtana on ihmisten käsitysten kuvailu, analysointi ja ymmärtäminen. Kun tarkastellaan ihmisten käsityksiä eri asioista, voidaan puhua ns. toisen asteen näkökulmasta. Tämä tarkoittaa sitä, että tarkastelun kohteena ovat yksittäisten ihmisten omat käsitykset ja tulkinnat tutkittavasta ilmiöstä, todellisuudesta. (Nummenmaa & Nummenmaa 1998, 65-67.)

Fenomenografisessa lähestymistavassa aineistosta pyritään löytämään käsityksiä kuvaavia samanlaisuuksia ja erilaisuuksia, joista muodostetaan laadullisesti erilaisia kuvauskategorioita (Nummenmaa & Nummenmaa 1998, 66). Kategorioiden määrä tai edustavuus aineistossa on toissijainen asia (Ahonen 1994; Marton & Booth 2000, ks. Poikolainen 2002, 18). Larssonin (1986, ks. Nummenmaa & Nummenmaa 1998, 66) mukaan kuvauskategorioiden avulla tuodaan esille juuri niitä eroja käsityksistä, joita ilmenee eri ihmisillä tutkittavasta ilmiöstä sekä pyritään kuvailemaan ilmiötä yleisellä tasolla (Poikolainen 2002, 16). Uljens (1989) on määritellyt kolme erilaista kuvauskategoriaa: 1) horisontaalinen, jossa kaikki ilmiötä kuvaavat näkökulmat ovat samanarvoisia, 2) vertikaalinen, jossa henkilöiden käsitysten muutoksilla on merkitystä ja 3) hierarkkinen, jolloin tarkastelun kohteena on, voidaanko joitakin käsitteitä pitää kehittyneempinä kuin muita käsitteitä (ks. Poikolainen 2002, 17). Omassa tutkimuksessani tulee kysymykseen horisontaalinen kategorisointi, sillä tavoitteenani on tarkastella yleisellä tasolla oppilaiden käsityksiä. Kaikki käsitykset ovat huomioonotettavia ja samanarvoisia.

Mielestäni fenomenografinen lähestymistapa sopii ohjausta tarkasteleviin tutkimuksiin ja varsinkin tähän työhön, jossa tarkoituksena on selvittää oppilaiden käsityksiä yläkouluun siirtymisestä. Peavy (1992) on todennut, että ohjattavan käsitys maailmasta ja sen merkitysrakenteista ovat ohjauksen keskeisiä elementtejä. Jokaisella ohjattavalla on oma ainutkertainen maailmankuvansa ja tämän ja ohjattavan elämysmaailman avaaminen ja tietoiseksi tekeminen ovat ohjauksessa olennaisia asioita. (ks. Nummenmaa & Nummenmaa 1998, 65, 69.) Maailmankuva voidaan määrittellä ihmisen käsitysjärjestelmien kokonaisuudeksi, joka on muodostunut siitä, mitä ihminen on elämänsä aikana havainnut, oppinut, ajatellut ja tuntenut (Rauste-Von Wright 1979, 1986, ks. Nummenmaa & Nummenmaa 1998, 69). Maailmankuva muodostaa siis viitekehyksen, jonka kautta asioita tulkitaan ohjaustilanteissa (Nummenmaa & Nummenmaa 1998, 69).

5.4 Kohderyhmä ja aineiston keruu

Lemin kunnassa on kaksi kuudetta luokkaa, toinen Kuukanniemen koulussa ja toinen Lemminkäisen koulukeskuksessa, joka on yhtenäiskoulu. Keräsin aineiston kuudennen luokan oppilailta aineen muodossa maaliskuun vaihteessa 2005. Kävin itse henkilökohtaisesti ohjeistamassa aineen kirjoittamisen (ks. Liite) ja luokanopettaja valvoi sitten oppitunnin. Hyödynsin aineen ohjeistuksessa Janne Pietarisen (1999) tutkimuksessaan 'Peruskoulun yläasteelle siirtyminen ja siellä opiskelu oppilaiden kokemana' käyttämää aineistonhankintamenetelmää. Samaa menetelmää on hyödyntänyt myös Laila Mäkinen (1998) tutkimuksessaan 'Oppilaan itseohjautuvuus ja sitä edistävä ohjaus peruskoulun yläasteelle siirtymisen vaiheessa' yhtenä aineistonkeruumenetelmänä.

Ainetta ei tarvinnut saada valmiiksi oppitunnin aikana, vaan sen sai viedä kotiin viimeisteltäväksi. Sovimme oppilaiden kanssa palautuspäivän, jolloin he palauttivat aineen

omalle luokanopettajalleen, joilta minä sain aineet takaisin. Mielestäni aineen kotiin viemisessä ei ollut ongelmia, koska joillekin oppilaille saattoi olla hyödyksi saada ajan kanssa miettiä asiaa ja mahdollisesti vaihtaa ajatuksia myös huoltajien kanssa.

Aineistoni koostuu 31 oppilaan aineesta, joista 15 on Kuukanniemen koulusta ja 16 Lemminkäisen koulukeskuksesta. Oppilaista 15 on poikia ja 16 on tyttöjä.

5.5 Aineiston käsittely

Kirjoitelmat aineistona voidaan mielestäni luokitella tutkijasta riippumattomiin aineistonkeruumenetelmiin. Vaikka kirjoitelmat tuotetaankin juuri tätä tutkimusta varten, niin itse en ole läsnä, kun tutkittavat tuottavat tekstiä (vrt. haastattelut tai havainnoinnit). Tällainen aineisto voidaan katsoa kuuluvaksi dokumentteihin. Pirttilä (1979, 41-44) määrittelee dokumentit yhteiskunnallisesti merkittäviksi materiaaleiksi, jotka useimmiten ovat kirjallisessa muodossa. Ne ovat osa tapahtunutta todellisuutta ja kuvaavat näin elettyä ja ollutta maailmaa.

Edellä olen tuonut esille fenomenografisen lähestymistavan. Siinä keskeistä on pyrkiä löytämään tutkittavien käsityksistä samanlaisuuksia ja erilaisuuksia ja muodostaa näistä sitten tutkittavan ilmiön kannalta erilaisia kuvauskategorioita (Nummenmaa & Nummenmaa 1998, 66). Kuinka tähän päästään?

Sisällönanalyysi on menetelmä, jonka avulla pystytään ilmaisemaan aineiston sisällön olemusta. Tarkastelun kohteena on aineiston jakautuminen erilaisiin luokkiin ja kategorioihin. Tätä varten on laadittava luokittelurunko, joka muodostetaan aikaisempien tutkimustulosten tai teorian tai käsillä olevan aineiston pohjalta. (Anttila 1996, 254-255, ks. Mäkinen 1998, 71-72.) Aineiston pohjalta luotu luokittelu lähtee liikkeelle etsimällä tekstistä tiettyjä toistuvia sanoja, ilmaisuja tai ajattelutapoja. Ensimmäiseksi kannattaa luoda alustavat luokittelukategoriat ja kokeilla niiden sopivuutta aineistoon. Tarpeen tullen jo olemassa olevia luokkia voi muokata tai muodostaa kokonaan uusia luokkia. Luokat on hyvä määritellä esimerkiksi numeroin. Tekstistä löytyvät kohdat merkitään kuuluvaksi sopivaan luokituskategoriaan. On hyvä huomata, että monet ilmaisut voivat sopia useaan kategoriaan. (Bogdan & Biklen 1998, 171-183.)

Kun sain aineet itselleni, numeroin ne satunnaisessa järjestyksessä 1-31. Tämän jälkeen luin aineet muutaman kerran läpi, jotta pääsin niihin ns. sisälle ja sain kokonaiskuvan sisällöstä. Sitten ryhdyin etsimään tutkimukseni kannalta oleellisia asioita. Merkitsin aineisiin alleviivauksin sekä numeroin kohdat, joissa käsiteltiin pelkoja ja toiveita. Numero yksi aineen tekstin kohdalla tarkoitti, että kyseinen kohta liittyi mielestäni pelkoihin ja numero kaksi, että kohta liittyi toiveisiin. Tämän jälkeen kokosin kaikki pelkoihin liittyvät ilmaisut yhteen ja ryhdyin luomaan kategorioita erilaisista pelon kohteista. Kävin läpi jokaisen kategorian ja erittelin vielä ns. alakategorioita kuvaamaan eriytyneemmin pääkategorioita. Samoin menettelin toiveiden kanssa.

6 PELOT SEKÄ TOIVEET JA ODOTUKSET YLÄKOULUSTA

Kuudesluokkalaisten oppilaiden ajatukset yläkoulusta olivat hyvin samankaltaisia riippumatta koulusta. Huomasin kuitenkin muutamia eroavaisuuksia, jotka saattavat johtua juuri siitä, että toiset oppilaat ovat yhtenäiskoulun kuudennella luokalla ja toiset taas omassa erillisessä alakoulussa. Käyn ensin läpi oppilaiden pelkoja ja sen jälkeen toiveita. Pelossa ja toiveissa esiintyy samankaltaisia asioita riippuen siitä, mistä näkökulmasta oppilaat ovat asiaa käsitelleet. Olen luokitellut asiat peloiksi, jos oppilas on liittänyt asian nimenomaan pelkoihin ja toiveiksi, jos oppilas on käsitellyt asiaa toiveen näkökulmasta.

Tulosten havainnollistamiseksi ja tulosteni pätevyyden pohtimiseksi tuon esille lainauksia oppilaiden aineista. Olen poistanut lainauksista koulujen nimet, mikäli niitä on esiintynyt, jotta lainausten yhdistettävyys tiettyihin henkilöihin olisi mahdollisimman vaikeaa.

6.1 Kuudesluokkalaisten pelot yläkoulusta

Oppilaiden kuvaamat pelot yläkouluun siirtymisestä ja siellä olemisesta liittyvät moniin asioihin. Lähes kaikki oppilaat mainitsivat pelkojen kohteita aineissaan. Vain kaksi oppilasta toi esille, että heitä ei pelota mikään yläkouluun siirtymisessä. Pelkojen pääkategorioiksi löysin seuraavat: kanssakäyminen toisten ihmisten kanssa, koulutyöskentely, ympäristö sekä omat piirteet. Nämä pääkategoriat olen jakanut alakategorioihin, jotka kuvaavat tarkemmin yläkategorioita. Taulukon 1 suluissa olevat luvut kertovat, kuinka moni oppilas on tuonut aineessaan kyseisen asian esille.

TAULUKKO 1 Oppilaiden pelonkohteet (N=29)

Kanssakäyminen toisten kanssa (24)	Koulutyöskentely (24)	Ympäristö (9)	Omat piirteet (2)
Kiusaaminen (17)	Vaikeudet oppiaineissa (21)	Eksyminen (5)	Arkuus (1)
Uudet oppilaat (15)	Oma pärjääminen (14)	Uusi tuntematon ympäristö (4)	Pukeutuminen (1)
Opettajat (4)	Opettajat ja opetus (4)	Koulumatka (1)	
	Kokeet ja läksyt (3)	Ruokailu (1)	
	Koulupäivän pituus (1)		
	Mukava oppiaine loppuu (1)		

Kanssakäyminen toisten kanssa

Kanssakäyminen toisten kanssa –kategorian kaksi selkeintä pelon kohdetta ovat kiusatuksi tuleminen sekä uudet oppilastoverit. Oppilaita pelottaa, että vanhemmat oppilaat kiusaavat heitä niin psyykkisesti kuin fyysisestikin. Haukkuminen, häpäiseminen, väkivalta ja tavaroihin kajoaminen mainittiin aineissa. Kuukanniemen oppilaista yksitoista kirjoitti kiusaamisesta kun taas Lemminkäisen koulukeskuksen oppilaista kuusi toi asian esille. Syynä tähän voisi olla se, että koulukeskuksen oppilaat kokevat jo tuntevansa vanhemmat oppilaat. He näkevät näitä lähes päivittäin ja ovat olleet tekemisissä näiden kanssa esim. koulun

teemapäivinä, jolloin oppilaat ovat olleet jaettuina ryhmiin, joissa on ollut edustajia kaikilta luokka-asteilta.

Oppilaita mietityttää, miten he tulevat toimeen uusien oppilaiden kanssa. Oppilaat tiesivät jo ennen aineen kirjoittamista, että heidän nykyinen luokkansa jaetaan kahtia ja yhdistetään toisen kuudennen luokan puolikkaan kanssa. Oppilaat pelkäävät, että hyvä ystävä joutuu eri luokalle ja itse joutuu olemaan vieraiden oppilaiden kanssa. Pohdinnan alla on myös se, saako uusista oppilastovereista itselleen kavereita. Koulukeskuksen oppilailta tuntuu olleen kuudennella luokalla hyvä luokkahenki, sillä moni heistä tuo esille epämiellyttävänä asiana sen, että luokka hajoaa ja siihen sotketaan uusia oppilaita toisesta koulusta.

Uudet opettajat saavat myös jalansijaa oppilaiden ajatuksissa. Millaisia ne ovat? Ovatko ne ankaria? Sen tarkemmin oppilaat eivät ole kuvanneet opettajiin liittyviä tuntemuksiaan.

"Apua, minua vähän jännittää mennä ylä-asteelle, vaikka kaikki sanoo, että siellä on kivaa. Olen myös kuullut että siellä on paljon koulukiusausta ... Sanasta yläaste tulee minulle mieleen tiukka ja ankara koulu, jossa opettajat haukkuvat oppilaita." (Oppilas 1)

"Kun minä menen yläkouluun niin toivon ettei minua kiusata ... Miuta pelottaa että meitä mopotellaa ja kiusataa. Ja miuta pelottaa et kaikki kaverit jättää miut ja mie jouvun olemaan toisesta koulusta (koulun nimi poistettu TS) tulevien kanssa ... Jos mie eksyn siel koulussa ja opet huutaa ja antaa jälki-istuntoa." (Oppilas 4)

"Toivon että minua ei haukuta eikä kiusata, koska joitain on kiusattu ... Miut pelottaa et miut kiusataa tai et mie en pääse samalle luokalle ku miu kaverit." (Oppilas 10)

"Mopottamine jännittää ja pelottaa et ne sit tekee vaik miu tavaroille jotai ne isommat." (Oppilas 11)

"Minä ainakin pelkään, että minua kiusataan ... Kavereita minä en varmaan saa, sillä täällä ala-asteella olen aina menettänyt kaverini." (Oppilas 14)

"Mitkä asiat minua jännittävät on se että ei saa turpii viime kutosilta. Pelottavaa kohdetta ei minulla ole yläluokilla. Paitsi ysit kun ne ovat kovia muka!" (Oppilas 18)

"Yläluokilla minua pelottavat isot 9-8 luokkalaiset jotka voivat kiusata ... On myös inhottavaa, että luokkamme hajoaa ja me joudumme eri luokille. Pelkään että yläasteella meitä muutamia voidaan kiusata sen tähden kun emme ole mitään pitkiä tyyppejä, meidän luokalla meitä on useampia." (Oppilas 19)

"Yläasteelle menoon liittyä monia asioita. Mielestäni se on hankala vaihe. Luokkamme, jossa on erinomainen luokkahenki, hajoaa ja sotketaan toisesta koulusta (koulun nimi poistettu TS) tulevien kanssa. Se ei tunnu kivalta ... hermostuttaa, härnätäänkö minua taas." (Oppilas 29)

Koulutyöskentely

Oppilaita askarruttaa moni asia liittyen yläkoulun koulutyöskentelyyn. Oppilailta on mielikuva, että oppiaineet vaikeutuvat ja heille tulee ongelmia eri oppiaineissa. Varsinkin matematiikkaa ja kieliä pelätään. Vaikeuksiin liittyy oman pärjäämisen pohtiminen – pysyykö koulumenestys samanlaisena kuin ennen vai laskeeko se ja miten ylipäätään selviää yläkoulusta vai jääkö mahdollisesti luokalle.

Muutama oppilas mainitsi opetuksen tason. He ajattelevat, että opetus vaikeutuu ja muuttuu vaativammaksi verrattuna alakoulun opetukseen. Erotin opetus-kategorian vaikeudet oppiaineissa-kategoriasta, koska oppilaat eivät välttämättä yhdistäneet vaativaa ja vaikeaa opetusta siihen, että heillä tulee esiintymään ongelmia. Tilannehan voi olla sellainen, että vaativamman opetuksen seurauksena itse joutuu ponnistelemaan ja tekemään töitä enemmän, mutta ei välttämättä kohtaa kuitenkaan ongelmia koulutyöskentelyssä. Liitin opetus-kategoriaan myös käsitteen opettajat, sillä yhdessä aineessa tuli esille pelko siitä, että opetuksen vaikeutuessa ja ongelmien esiintyessä ei saakaan apua opettajalta.

Oppilaat pohtivat myös kokeiden ja läksyjen määrää, koulupäivän pituutta sekä sitä, että mukavaa oppiainetta ei enää yläkoulussa olisikaan.

Koulutyöskentely-kategoriassa en havainnut eroja Kuukanniemen ja Lemin koulukeskuksen oppilaiden esille tuomissa asioissa. Molempien koulujen oppilaat kuvasivat asioita hyvin samalla tavalla.

"Pelottavaa on myös se, että kouluaineet käy vaikeammiksi ja jään luokalle ... Pelkään, että koulumenestys alenee ja minusta tulee kauhean huono kaikessa ...Mutta, jos tulee ongelmia esim. matikassa, pelkään etten saa apua siihen ... Olen kuitenkin ehkä paras musiikissa, mutta yläasteella sekin varmaan huononee." (Oppilas 2)

"Pelkään että yläasteella arvosanani menevät aina vain huonommaksi ... Ongelmia minulla saattaa tulla biologiassa ja fysiikassa." (Oppilas 8)

" Miust tuntuu, et ylä-asteel on paljo vaikeempia tehtäviä ku ala-asteel, ja pelottaa, et miu numerot laskee ylä-asteella ... Tuntuu et siel ylä-asteel tulis sit hirveest läksyi ja kokeihi ois ainaki 500 sivua luettavaa. Ja mie aattelen ain et matikkakii mis mie joteki pärjään ala-asteel ni vaikenee heti ja et rupee heti tulemaa semmosii $4005:87 * 5 \% (+5) * 8 + 1384784 * 7,5 \%$ laskuja. Ruotsi on varmaan semmone aine mistä mie en ymmärrä hölkäsen pöläystä." (Oppilas 11)

"Ongelmia minä luulen kohtaavan yhtä paljon, kuin ala-asteellakin. Jos oikein yritän, saatan osata kuuden kertotaulun loppuun asti. Ja luulen, että menestys huononee entisestään, kun siirryn yläasteelle ... Ja tuskin yläasteella enää piirretään?" (Oppilas 14)

"Jännittävää on myös uudet aineet, joissa luulen pärjääväni. (Ainakin jos opiskelen ahkerasti.) Äidinkieli on ainakin sellainen aine joka on vähän vaikeaa varsinkin kun aineet vaikeutuvat ylä-asteella ... Luulen että opiskelusta tulee vaikeampaa joten pitää tsempata paljon, jos aikoo menestyä ja päästä johonkin lukioon tai jotain ... Jos joudun ylä-asteella kirjoittamaan tarinan jonka pitää olla oikein kirjoitettu niin siinä voi tulla ongelmia, mutta pitää vain tarkistaa tarpeeksi monta kertaa." (Oppilas 22)

"Ei ole kiva siirtyä seiskalle, koska tulee lisää aineita, on vaikeita aineita (omasta mielestä), ja ei tiedä millaista siellä on. Luulen, että matikassa tulee ongelmia, koska matikka on vaikeata ja se vaikenee, kun menee yläasteelle. Ruotsissa ja enkussakin saattaa tulla vähäsen ongelmia ... Minun mieleeni on jääny 2 asiaa, kun siirryn seitsemälle luokalle: miten muut suhtautuvat minuun, ja miten pärjään yläasteella." (Oppilas 23)

"Koulunkäynti ei koskaan ole tuottanut vaikeuksia. Toisaalta yläasteen pitkät päivät arveluttavat. Kuudentunnin päivät ovat aina olleet heikkouteni. Väsyn hirvittävän helposti. Enkä monesti viimeisillä tunneilla jaksa keskittyä." (Oppilas 29)

Ympäristö

Uusi kouluympäristö mietityttää Kuukanniemen kuudesluokkalaisia selvästi enemmän kuin Lemin koulukeskuksen kuudesluokkalaisia. Tämä on ymmärrettävää siitä syystä, että koulukeskuksen oppilaille kouluympäristö ei juurikaan muutu. Koulun yhteiset tilat (ruokala, liikuntasali, käsityöluokat, atk-luokka, kotitalousluokka) ovat heille jo ennestään tuttuja paikkoja. Toki nyt he siirtyvät kokonaan koulurakennuksen yläkoulun päähän ja välituntialue muuttuu. Tämä tietenkin aiheuttaa joillekin lisäjännitystä. Myös ruokailun ajankohdan siirtyminen myöhemmäksi on antanut yhdelle oppilaalle ajattelemisen aiheita.

Kuukanniemen oppilaista osaa pelottaa ajatus siitä, että uudessa koulussa ei löydy oikeita luokkia ja siellä eksyy. Kuukanniemeläisillä koulumatka myös pitenee ja he joutuvat turvautumaan koulukuljetuksiin. Tämä ei kuitenkaan näyttäisi mietityttävän oppilaita kauhean paljon, sillä vain yksi oppilas mainitsi koulumatkoihin liittyvän pelonaiheen.

"Minua pelottaa että linja-auton kuljettaja on miulle ihan hirvee ja et se ei päästä miuta linkkiä. Se on kuulemma jättänyt oppilaita koululle ja mitä jos mie en pääsekkää ... Jos mie eksyn siel koulussa ja opet huutaa ja antaa jälki-istuntoa." (Oppilas 4)

"... toivottavasti en eksy siellä, ku se on nii iso koulu." (Oppilas 6)

"On jännittävää siirtyä toiseen paikkaan, jossa asiat ovat erilaisia ... Se on huono asia, että ruokailu on myöhemmin ja ei ole välipalaa." (Oppilas 21)

"Minusta siirtyminen seiska luokalle on yllättävän suuri askel elämässä. Vanhat tutut kasvot muuttuvat uusiin, ympäristökin vaihtuu. Ilmapiiri muuttuu. Kaikki muuttuu. Mielessä pyörii monia asioita." (Oppilas 27)

Omat piirteet

Omat piirteet –kategoria jäi hyvin pieneksi havaintomääriltään, mutta en saanut mielestäni kategoriaan kuuluvaa kahta asiaa sijoitettua hyvin muihin kategorioihin. Luvussa 5.3 Fenomenografia (s. 11) toin esille, että tässä tutkimuksessa horisontaalinen kategorisointi on sopiva. Olen pyrkinyt huomioimaan siis kaikki mahdolliset oppilaiden käsitykset ja ajatukset yläkoulusta. Yksi oppilas pohti omaa arkuuttaan ja mitä siitä seuraa uudessa ympäristössä uusien oppilaiden joukossa. Toinen oppilas puolestaan toi esille oman pukeutumisen merkityksen yläkoulussa, osaako pukeutua oikein vai ei. Monelle murrosikäiselle nuorelle voi olla hyvinkin tärkeää, että osaa viestittää pukeutumisellaan oikeita asioita eikä halua liiaksi erottua joukosta.

"Luulen kohtaavani siinä ongelmia ku mie oon välil aika arka mut en aina." (Oppilas 10)

"Hiukan se kuitenkin jännittää millainen pukeutuminen yläkoulussa tulisi olla. Tunnetusti ylä-astelaisilla on yllään farkut ja huppari. Se hiukan jännittää." (Oppilas 16)

6.2 Kuudesluokkalaisten toiveet ja odotukset yläkoulusta

Kuten olen aiemmin tuonut esille, oppilaiden toiveet käsittelevät hyvin samankaltaisia asioita kuin pelotkin. Toisaaltahan peloissa ja toiveissa on kyseessä kolikon kummatkin puolet – tarkasteleeko asiaa kielteisessä vai myönteisessä valossa. Kaikki oppilaat toivat esille yläkouluun liittyviä toiveitaan. Pääkategoriat toiveiden osalta ovat kanssakäyminen toisten ihmisten kanssa, koulutyöskentely, ympäristö ja koulun toiminta kokonaisuudessaan. Jaoin pääkategoriat tarkempaa kuvausta varten alakategorioihin samalla tavoin kuin pelkojen kohdalla. Taulukosta 2 käy ilmi toiveet luokiteltuina. Suluissa oleva luku kertoo, kuinka moni oppilas on kyseisen asian tuonut aineessaan esille.

TAULUKKO 2 Oppilaiden toiveet (N=31)

Kanssakäyminen toisten kanssa (26)	Koulutyöskentely (26)	Ympäristö (6)	Koulun toiminta kokonaisuudessaan (2)
Ystävät/kaverit (22)	Opettajat ja opetus (22)	Säännöt (3)	Samanlaisuus kuin ennenkin (1)
Tuleva luokka (8)	Oma pärjääminen (21)	Vapaus (2)	Uudet elämykset (1)
Opettajat (7)	Oppiaineet (9)	Ruoka (1)	
	Koulun ulkopuolinen oppiminen (1)		

Kanssakäyminen toisten kanssa

Ystäviin ja kavereihin liittyvät toiveet ovat selkeästi esillä oppilaiden aineissa. Oppilaat toivovat vanhojen tuttujen kavereiden säilyvän ja samalla saavansa uusia kavereita. Uuteen kouluun siirryttäessä pääsee näkemään myös vanhempia kavereita, jotka ovat siirtyneet yläkouluun jo aiemmin. Uudet tuntemattomat ihmiset mietityttävät siinä mielessä, että oppilaat toivovat pääsevänsä porukkaan mukaan ja saavansa hyväksynnän uusilta oppilailta. Kuukanniemen ja Koulukeskuksen oppilaiden välillä vallitsi lukumäärällisesti ero kavereiden maininnassa. Koulukeskuksen oppilaista kaikki yhtä lukuun ottamatta toivat ystävät esille, kun taas kuukanniemeläisistä tämän tekivät vain puolet oppilaista. Mistä tämä voisi johtua? Pelkojen kohdalla tuli esille, että Koulukeskuksen oppilaita harmittaa, kun heidän hyvä luokkansa hajotetaan kahtia. Toiveiden kohdalla voisi ajatella, että koulukeskuksen oppilaille luokan hajotessa kavereiden (niin vanhojen kuin uusien) merkitys korostuu.

Uuteen tulevaan luokkaan kohdistetaan myös toiveita. Oppilaiden toiveissa on, että he pääsevät kaverin kanssa samalle luokalle ja uudessa luokassa on kaikin puolin mukavat oppilaat ja hyvä luokkahenki. Kaverin kanssa samalle luokalle pääseminen on varmasti yksi tärkeimmistä asioista, joka kuudesluokkalaisten mielessä pyörii. Aikaisemmilta vuosilta tästä on itselläni kokemusta. Kuinka ikävältä oppilaasta onkaan tuntunut, kun kaikki kaverit eivät pääse samalle luokalle. Toiveiden osalta kuudesluokkalaisten eivät lukumäärällisesti suuressa määrin tuoneet esille tätä asiaa, mutta toisaalta sama asia tulee esille pelkojen kohdalla. Se, ettei ystävän kanssa pääsisikään samalle luokalle, tuntuu aiheuttavan oppilaiden mielessä pelkoa.

Tulevien opettajien odotetaan ja toivotaan olevan kivoja ja jaksavan olla kärsivällisiä oppilaiden kanssa. Tähän kohtaan olen ottanut mukaan ne maininnat opettajista, jotka liittyvät nimenomaan opettajan henkilökohtaiseen luonteeseen ei ammattitaitoon.

”Minä toivon, että saan paljon uusia ystäviä yläasteelta. Oikeastaan se on ainut iloinen ja mieluinen asia mitä odotan yläasteelta.” (Oppilas 8)

”Odotan että saisin uusia kavereita. Toivon että pääsisin hyvälle luokalle ... Ootan jo et täältä pääsis pois! Toivon vaa että saisin hyvän luokan.” (Oppilas 12)

”Odotan hyviä luokkakavereita ja hyvää luokkahenkeä ja myös hyviä opettajia. Kunhan saan opiskella hyvässä luokassa loppu vuodet ... Minulla on jo uusia luokkakavereita ... Yritän saada uusia ja hyviä kavereita.” (Oppilas 18)

”Toivon, että saan uusia kavereita, jotka myös ovat kavereitani. Toivon, että opettajat ovat kilttejä. Odotan, että pääsisin samalle luokalle parhaiden kavereitteni kanssa. Tapaisin uusia ihmisiä ... On hyvä, että tapaa uusia ihmisiä niiden siasta, joita on nähnyt kuusivuotta ja enemmänkin.” (Oppilas 21)

”Ystäväpulaa ei varmaan tule olemaan koska tunnen muutaman toisesta koulusta (koulun nimi poistettu TS) tulevan ja suunnilleen kaikki meidän luokalta ovat kavereita. Uusia ystäviä aion kuitenkin saada ... Toivon että ylä-asteella opettajat ovat kärsivällisiä ja jaksavat kestää meitä vaikka olemme joskus hieman tottelemattomia ... Toivon että menestyn hyvin ylä-asteella ja saan paljon kavereita.” (Oppilas 22)

”Kun siirryn seitsemälle luokalle, toivoisin pääseväni niiden kanssa samalle luokalle, ketkä valitsen ... Toivoisin saavani kavereita uusista oppilaista ... On kiva siirtyä seiskalle, koska saa uusia kavereita.” (Oppilas 23)

”Tärkein asia, mitä toivon, on se, että opettajat ovat mukavia. Olisi tyhmää jos opettajat vain tiuskisivat. Ystäviä. Se on yksi iloisimmista asioista.” (Oppilas 30)

Koulutyöskentely

Kun oppilaat ottavat kantaa opettajan ammattitaitoon, he toivovat, että opettajat ovat päteviä ja antavat hyvää opetusta. Oppilaat eivät sen tarkemmin eritelleet, minkälaista heidän mielestään on hyvä opetus. He toivat esille olleensa tyytyväisiä alakoulussa saamaansa opetukseen ja toivoivat opetuksen jatkuvan samanlaisena. Yksi oppilas mainitsi, että toivottavasti opettajat kertovat kokeista hyvissä ajoin, jotta lukuaikaa olisi riittävästi. Muutama oppilas toivoi saavansa tarvittaessa tukitoimia kuten tukiovetusta tai erityisopetusta.

Aivan samoin kuin pelkojen kohdalla myös toiveissa mainittiin oma koulumenestys ja pärjääminen koulussa. Pelkojen kohdalla kyse on siitä, että oppilas ei pärjää yläkoulussa ja kohtaa ongelmia eri oppiaineissa. Toiveistaan kirjoittaessaan oppilaat puolestaan toivovat oman koulumenestyksensä pysyvän ennallaan tai jopa paranevan. Kolmesta oppilasta toi selkeästi esille toivovansa oman koulumenestyksensä paranevan yläkoulussa.

Yläkouluun tultaessa toiveita kohdistetaan myös uusiin oppiaineisiin. Niitä odotetaan innolla. Pari oppilasta loi katseensa jo kahdeksannelle luokalle ja valinnaisaineiden alkamiseen. Yksi oppilas toivoi lempiaineidensa jatkuvan vielä yläkoulussakin. Mielenkiintoista oli huomata, että yhdeksästä oppiaineesta maininneesta oppilaasta vain yksi on kuukanniemeläinen ja loput Koulukeskuksen oppilaita. En kyllä osaa selittää, mistä tämä voisi johtua. Koulutyöskentely-kategoriassa ei ollut muuten eroja koulujen välillä.

Yksi oppilas kirjoitti aineessaan myös odottavansa työharjoitteluja. Oman kokemukseni mukaan työharjoittelut ovat niitä asioita, joista oppilaat yläkoulussa pitävät. Monesti heti syksyllä oppilaat tiedustelevat, milloin heidän työharjoittelunsa on.

”... toivon että saan yläasteella hyvää opetusta ... Koulumenestykseni paranee varmaan yläasteella. Uskon että pystyn ylä-asteella parempaan kuin ala-asteella.” (Oppilas 6)

”Toivon että saan ylä-asteella tuki-opetusta niistä aineista joissa olen huono. Luulen, että olen aika hyvä köksässä, sillä leivon ja teen ruokaa kotona aika usein. Minä pidän kässästä ja kuviksesta, ja luulen että olen niissä melko hyvä.” (Oppilas 8)

”Mieluisimpia asioita joita odotan ovat uudet kaverit joihin toivon tutustuvani nopeasti, sekä uusien ja mielenkiintoisten oppiaineiden opettelu ... Olen opiskellut ala-asteella omasta mielestäni hyvin, odotan saavani yläasteella selvää ja helppoa opetusta ... Oletan, että koulumenestykseni pysyy hyvin samanlaisena kuin nytkin, koska olen melko nopea oppimaan ja ymmärtämään uusia asioita.” (Oppilas 9)

”Mie toivon et ylä-asteel on yhtä opettavaa opetusta ja et ne asiat toivottavast myös opetetaa eikä sanota vaa kerra ja sit sanota et nonii tee ... Miul jää kyl varmaa aika kova ikävä mei ala-astetta mut onha ylä-asteeski sit se hyvä puoli et pääsee sit työharjoitteluihi.” (Oppilas 11)

”... toivon hyviä numeroita aineista. Eniten odotan uusia aineita, kuten köksä ... Olen saanut ihan hyvää opetusta tähän asti ja toivon saavani sitä edelleen yläasteella ... Toivon ja luulen että koulumenestys paranee yläasteelle mentäessä.” (Oppilas 17)

”Haluaisin saavani samanlaista opetusta, kuin kuudennella luokalla. Eli että opettaja neuvoo, jos tarvitsee apua, välillä on helpompia ja välillä vaikeampia opiskeltavaa, olisi tarpeeksi kokeisiin lukuaikaa jne... Tavallaan on kiva siirtyä seiskalle, mutta tavallaan taas ei. On kiva siirtyä seiskalle, koska saa uusia kavereita, oppii uusia asioita, omien kavereiden kanssa voi olla ... Luulen että koulumenestykseni vaihtelee tai pysyy samana eli ihan hyvin. Onneksi ala-asteella on opetettu hyvin ja asiatkin on jäänyt hyvin mieleen. Luulen että pärjään ihan hyvin.” (Oppilas 23)

”Odotan innolla uusia oppiaineita ja erityisesti sitä että saan valita omat valinnaisaineeni ... Luokkaame on opetettu alakoulussa hyvin ja uskon sen jatkuvan myös yläkoulussa ... Luulen että koulumenestykseni pysyy samalla tasolla kuin nyt ja aina voi parantaa.” (Oppilas 25)

”Haluan saada hyvän opetuksen kaikissa aineissa, etenkin matikassa, biologiassa ja kemiassa/fysiikassa ... Odotan kemiaa ja fysiikkaa innolla. Ne ovat uusia aineita ... Luulen, että koulumenestykseni paranee tai ainakin pysyy samana seiskalle mentäessä.” (Oppilas 27)

”On hyvä, että yläasteen opettajat ovat ovat tiettyyn aineeseen erikoistuneita, on hyvä saada tehokasta opetusta.” (Oppilas 29)

”Ja toivoisin, että opetus olisi hyvää. Luulen, että se on samantyylistä kuin ala-asteella, mutta luulen myös, että se on vaikeampaa, koska se on ylempi luokka ... toivoisin että yläkoulussa olisi kuvista ja musiikkia ja luulen, että sitä myös on niin kuin alakoulussa.” (Oppilas 31)

Ympäristö

Peloissa mainittiin ympäristön kohdalla tuntemattoman ympäristön tuoma jännitys ja uudessa ympäristössä eksyminen. Asian positiivista puolta tarkasteltaessa esille nousevat säännöt ja vapaus. Oppilaat toivovat ja odottavat, että koulun säännöt muuttuvat ja heille annetaan enemmän omaa vapautta kuin alakoulussa. Jotkut oppilaat tuntuvat jo tietävän, että yläkoulun oppilailla on tiettyjä etuoikeuksia alakoulun oppilaisiin verrattuna kuten makeisten ostaminen koulun kioskista. Yksi oppilas toivoo myös ruuan olevan mieluisaa. Kuudesta ympäristön maininneesta oppilaasta viisi on Kuukanniemen koulun kuudesluokkalaista. Aivan kuten pelkojen kohdalla kuukanniemeläiset tuovat siis ympäristön muutoksen Koulukeskuksen oppilaita selkeämmin esille. Syynä lienee sama kuin peloissakin eli kuukanniemeläisten ajatuksiin nousee se tosiasia, että kouluympäristö todellakin muuttuu, kun taas Koulukeskuksen oppilaat siirtyvät vain saman rakennuksen toiseen päähän.

”Olen kuullut, että yläasteella säännöt on aika erilaiset kuin täällä. Se kuullostaa lupaavalta.” (Oppilas 2)

”Toivon että olisi vapaampaa ja saisi itse päättää asioista, ainakii vähä enemmän ... Luulen että siellä on vapaampaa ja opet ei kyylää mitä tekee koko aja.” (Oppilas 4)

”Toivottavasti ruoka on mieluisaa.” (Oppilas 14)

”Siellä saa ostaa karkkeja ja limpparia.” (Oppilas 20)

Koulun toiminta kokonaisuudessaan

Viimeiseksi toiveiden ja odotusten kategoriaksi olen nimennyt Koulun toiminta kokonaisuudessaan. Tässä luokassa ei ole kuin kaksi tapausta, mutta mielestäni en löytänyt noille kahdelle tapaukselle sopivan kuvaavaa luokkaa muista kategorioista. Horisontaalisen kategorisoinnin periaatteen mukaisesti, aivan kuten pelkojenkin kohdalla, kaikki käsitykset saavat äänensä kuuluville. Toinen toive liittyy siihen, että uusi koulu ei toisi mukanaan liikaa muutoksia, vaan koulunkäynti pysyisi samanlaisena kuin ennenkin. Toinen oppilas puolestaan toivoo saavansa yläkoulusta mahdollisimman paljon irti erilaisten uusien kokemusten ja elämysten kautta.

”Uusia kavereita ja että samoja asioita pysyy 7 luokalle menossa.” (Oppilas 3)

”Jätän alakoulun taakseni luottavaisin mielin ja uskon että yläkoulu antaa minulle vähintään yhtä paljon ahaa-elämyksiä ja hauskoja hetkiä kuin alakoulu.” (Oppilas 25)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän kehittämishankkeen tarkoituksena oli siis selvittää kuudesluokkalaisten ajatuksia yläkouluun siirtymisestä ja hyödyntää näitä tietoja nivelvaiheen ohjauksessa. Tarkastelun kohteeksi valitsin nimenomaan oppilaiden pelot ja toiveet ja odotukset yläkouluun siirtymisestä sekä siellä opiskelusta. Mielestäni oppilaiden aineet antoivat selkeän kuvan asiasta ja näin ollen sain vastaukset tutkimustehtäviini.

Oppilaat kuvasivat ajatuksiaan sekä negatiivisessa että positiivisessa valossa ja täten peloissa ja toiveissa tulee esille hyvin samankaltaisia asioita. Oppilaiden ajatukset yläkoulusta liittyvät suurimmaksi osaksi kolmeen eri asiaan: sosiaalisiin suhteisiin, koulutyöskentelyyn sekä ympäristön muutokseen. Sosiaalisissa suhteissa painottuvat kavereiden merkitykset ja hyvään luokkaan pääseminen. Uudet oppilaat tietenkin mietityttävät ja monen takaraivossa jyskyttää pelko kiusatuksi joutumisesta. Sosiaalisissa suhteiden kohdalla mietitään myös tulevia opettajia ja toivotaan heidän olevan mukavia ja kärsivällisiä.

Koulutyöskentelyn osalta oma koulusuoritus ja pärjääminen yläkoulussa herättävät oppilaissa ajatuksia. Toisaalta pelätään, että eri oppiaineissa tulee olemaan vaikeuksia ja oma koulumenestys laskee ja toisaalta taas toivotaan oman menestyksen nousevan. Uusia oppiaineita odotetaan innolla, mutta toisaalta taas esimerkiksi ruotsin kieli pelottaa. Opettajilta toivotaan ammattitaitoa ja opetuksen toivotaan olevan tasokasta. Kokeet ja läksyt hieman pelottavat samoin kuin pitenevät koulupäivät.

Kun siirrytään uuteen kouluympäristöön ei ole ihme, että oppilaita mietityttää, löytyykö oikea luokka vai eksyykö uudessa ympäristössä helposti. Toiveiden osalta odotetaan kuitenkin vapaampaan ympäristöön pääsemistä, missä vallitsevat toisenlaiset säännöt kuin alakoulussa.

Omat tutkimustulokseni ovat hyvin samanlaisia kuin Pietarisen (1999, 119-127, 150-155) ja Pietarisen ja Rantalan (1998, 235) omissa tutkimuksissaan esille tuomat tulokset. He puhuvat juuri vanhojen kaverisuhteiden säilymisen ja uusien suhteiden luomisen tärkeydestä. Opettajien ammattitaito sekä opetusmenetelmät kuin myös uudet oppiaineet ja oma koulutyöskentely sekä uusi tuntematon ympäristö saavat heidän tutkimuksissaan merkittävän roolin oppilaiden ajatuksissa.

Pelkojen kohdalla oma piirteet luokittelin omaksi luokakseen. Siinä oma arkuus ja pukeutuminen nousivat esille. Nämä asiat saavat tukea esim. Lehtisen ja Kuusisen (2001, 31) ajatuksista, joiden mukaan juuri nuoruusvuosina oma minä pohdituttaa ja mietitään, miltä minä näytän muiden silmissä.

Oppilaiden yleisten ajatusten lisäksi tavoitteenani oli tämän tutkimuksen avulla selvittää, onko eri koulun oppilaiden välillä eroja. Yhtenäiskoulu-luvussa (s.3-4) olen tuonut esille, että mahdollisia eroja voi löytyä varsinkin sen suhteen, kuinka jännittävänä paikkana yläkoulu koetaan. Tulosteni mukaan eroavaisuudet tulevat esille kiusaamisessa ja ympäristön muutoksessa. Kuukanniemen koulun oppilaat tuovat kiusatuksi tulemisen pelon selvästi Lemin koulukeskuksen (yhtenäiskoulu) oppilaita enemmän esille. Tilanne on sama ympäristön muutoksen kohdalla. Oma arvioni siitä, miksi näin on, on se, että Lemin koulukeskuksen oppilaiden kohdalla kouluympäristö ei juurikaan muutu ja yläkoulun oppilaat ovat jo tavalla tai toisella tuttuja kasvoja, koska kuudesluokkalaiset ovat tehneet yläkoulun oppilaiden kanssa yhteistyötä. Tästä johtuen tuttuja kasvoja ei ehkä mielletä kiusaajiksi. Opetushallituksen (2003) yhtenäisen peruskoulun kehittämishankkeen tavoitteissa on mainittu juuri samoja asioita, kuin mihin oman hankkeen tulokset viittaavat. Opetushallituksen tavoitteissa on määritelty, että yhtenäiskoulun myötä oppilaan opintopolun ollessa yhtenäinen oppilaan sopeutumisvaikeudet vähenevät ja turvallisuudentunne lisääntyy.

Mielestäni tämän tutkimuksen tuloksia voidaan pitää luotettavina. Tulosten luotettavuutta lisää mm. se, että niistä löytyy yhtymäkohtia aikaisempiin samanalan tutkimuksiin. Kvalitatiivisella tutkimusotteella suoritettulle tutkimukselle ei voida samalla tavalla määritellä luotettavuuden kriteereitä kuin kvantitatiiviselle tutkimukselle (Eskola & Suoranta 2001, 208). Yksi tapa lähestyä laadullisen tutkimuksen luotettavuutta, on tarkastella sitä Mäkelän (1990) mukaan. Mäkelä (1990, 47-48) tuo esille neljä tarkastelukohtaa: 1) aineiston merkittävyys ja yhteiskunnallinen ja kulttuurinen paikka, 2) aineiston riittävyys, 3) analyysin kattavuus ja 4) analyysin arvioitavuus ja toistettavuus.

Tässä tutkimuksessa aineiston merkittävyys on perusteltu oman ohjaajan työn kehittämisen näkökulmasta – mihin asioihin nivelvaiheen ohjauksessa erityisesti olisi hyvä kiinnittää huomiota. Aineiston riittävyttä ei liene tarpeellista sen ihmeemmin tarkastella, koska tavoitteenani ei ollut tuottaa yleispätevää tietoa kuudesluokkalaisten ajatuksista, vaan nimenomaan omien oppilaiden kohdalla. Analyysin kattavuuden olen ottanut huomioon käyttämällä fenomenografian hengessä nimenomaan horisontaalista kategorisointia, jolloin kaikki oppilaiden esittämät ajatukset ovat samanarvoisia ja huomioonotettavia. Aineiston käsittely –luvussa (5.5) olen pyrkinyt selkeästi kuvamaan omaa aineiston analysointitapaa ja tulososiossa olen liittänyt tulosten yhteyteen lainauksia oppilaiden aineista. Nämä asiat auttavat lukijaa arvioimaan analyysini onnistuneisuutta sekä tarvittaessa toistamaan samanlaisen tutkimuksen.

Tämän luvun alussa toin esille, että kehittämishankkeeni lähtökohtana on ollut alayläkoulun nivelvaiheen ohjauksen tehostaminen. Mitä tämä tutkimus tuolle tavoitteelle antaa? Käyn keväisin pitämässä kuudesluokkalaisille oppitunnin yläkoulun asioista. Tietoisesti keräsin aineiston ennen tämän oppitunnin pitämistä, jotta kertomani asiat eivät vaikuttaisi oppilaiden kirjoittamiin aineisiin. Kun menin pitämään oppitunnit, minulla oli jo jonkinlainen mielikuva oppilaiden ajatuksista yläkouluun siirtymisestä. Näin ollen pystyin ottamaan esille näitä asioita ja tietyllä tapaa varmasti myös rauhoittamaan oppilaiden mieliä. Keskustelin myös yhden oppilaan kanssa kahden hänen aineessaan esille tuomastaan kiusaamisen pelosta. Myös kuudesluokkalaisten huoltajille suunnatussa vanhempainillassa oli hyvä tuoda esille aineista nousseita ajatuksia. Kun seuraava lukuvuosi alkaa ja oppilaat ovat seitsemännellä luokalla, on hyvä käydä ohjauskeskusteluissa läpi, ovatko pelot ja toiveet toteutuneet, vai onko yläkoulu ollut ihan jotain muuta, mitä oli etukäteen kuvitellut. Myös aineenopettajille on hyvä kertoa tulevien seitsemäsluokkalaisten peloista ja toiveista.

Tulevina vuosina en pitäisi huonona ideana jatkaa nyt aloittamaani käytäntöä. Työpaikkakunnassani oppilaiden määrä on sen verran pieni, että aineiden ohjeistus ja niiden lukeminen eivät vaadi ohjaajalta liikaa työtä. Enemminkin luulen, että ohjaajan työ helpottuu, kun hän saa etukäteen tietoa tulevista oppilaista nimenomaan oppilailta itseltään. Tätä kautta ohjaussuhde luodaan jo valmiiksi ennen yläkoulun aloittamista.

LÄHTEET

- Aalberg, V. & Siimes, M.A. 1999. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Alasuutari, P. 1995. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Bogdan, R. C & Biklen, S. K. 1998. Qualitative Research for Education. An Introduction to Theory and Methods. 3. ed. Boston: Ally and Bacon.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Kasurinen, H. 2000. Nuorten tulevaisuusorientaatio. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Juva: WS Bookwell Oy, 207-220.
- Lehtinen, E. & Kuusinen J. 2001. Kasvatuspsykologia. Helsinki: WSOY.
- Lemin perusopetuksen opetussuunnitelma vuosiluokille 1-9. 2004.
- Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Painokaari Oy, 42-61.
- Mäkinen, L. 1998. Oppilaan itseohjautuvuus ja sitä edistävä ohjaus peruskoulun yläasteelle siirtymisen vaiheessa. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Nummenmaa, A. R. & Nummenmaa, T. 1998. Toisen asteen näkökulma. Teoksessa M-L. Julkunen (toim.) Opetus, oppiminen, vuorovaikutus. Juva: WSOY, 64-75.
- Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. 2000. Alkusanat. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Juva: WS Bookwell Oy, 5-11.
- Peavy, R. V. 2000. Ammatinvalinnan ja urasuunnittelun ohjaus postmodernina aikana. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Juva: WS Bookwell Oy, 14-40.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Pietarinen, J. 1999. Peruskoulun yläasteelle siirtyminen ja siellä opiskelu oppilaiden kokemana. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 50. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Pietarinen, J. & Rantala, S. 1998. Koulu sosiaalisena ympäristönä yläasteelle siirtymisen vaiheessa: näkökulma sosiaaliseen kehitykseen. Teoksessa M-L. Julkunen (toim.) Opetus, oppiminen, vuorovaikutus. Juva: WSOY, 225-241.
- Pirttilä, I. 1979. Johdatusta yhteiskuntatieteiden metodologiaan. Vaasa: Vaasa Oy:n kirjapaino.
- Poikolainen, J. 2002. Kasvatustietoisuuden ulottuvuuksia. Vanhempien käsityksiä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. Helsinki: Yliopistopaino.
- Pyörälä, E. 1995. Kvalitatiivisen tutkimuksen metodologia. Teoksessa J. Leskinen (toim.) Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla. Helsinki: Ykköspaino Oy, 11-25.
- Vuorinen, R. & Sampson, J. P. 2000. Ohjaus opintojen suunnittelun ja arvioinnin tukenastrategisia kysymyksiä. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Ohjauksen toimintakentät. Porvoo: WS Bookwell Oy, 46-69.

Painamattomat lähteet

Opetushallitus. Tiedote 46/2003. 30.10.2003. Yhtenäisen peruskoulun kehittäminen.

Opetushallitus. Yhtenäisen perusopetuksen kehittämishankkeen Imatran alueverkon seminaari
4.5.2004.

Liite: Ohjeistus ainekirjoitusta varten

Hyvä kuudesluokkalainen,

Mielessäsi pyörii jo varmasti seitsemännelle luokalle siirtyminen. Toivon, että kirjoittaisit aineen aiheesta

Menen seitsemännelle luokalle.

Pyri kuvailemaan omia tuntemuksiasi ja ajatuksiasi yläkouluun siirtymisestä seuraavista näkökulmista.

- Mitä odotat/toivot yläkouluun siirtymisestä?
- Mitä mieluisia ja iloisia asioita odotat?
- Mitkä asiat jännittävät tai mahdollisesti pelottavat?
- Miten tutustut uusiin luokkatovereihin ja miten aiot toimia saadaksesi uusia ystäviä?
- Miten olet opiskellut alakoulussa ja millaista opetusta odotat yläkoulussa saavasi?
- Mitkä ovat ne tietosi ja vahvuutesi, joiden avulla selviydyt yläkoulun opiskelustasi?
- Missä asioissa luulet kohtaavasi ongelmia yläkoulun opiskelussa?
- Luuletko, että koulumenestyksesi paranee vai huononee yläkouluun siirtymisen myötä?
- Millaisin tuntein jätät jäähyväiset omalle alakoululle?

Palauta aine omalle luokanopettajallesi sovittuna aikana.

Kiitos!

Terveisin,

Taija Savolainen
opo
Lemin koulukeskus